

ION I. C. (IONEL) BRĂȚIANU ȘI PROIECTUL ANTANTEI DE
A CREA UN BLOC BALCANIC (NOIEMBRIE 1914 - MARTIE 1915)

GEORGE UNGUREANU*

Având ca pretext declanșator un atentat săvârșit în Balcani, Primul Război Mondial sau, așa cum a fost cunoscut în epocă, „Marele Război“, a reprezentat, de fapt, un rezultat al conduitei mai mult sau mai puțin transparente din partea Marilor Puteri. Parafrazând o cunoscută sintagmă despre aria sud-est europeană, am putea spune că Balcanii reprezintă „butoiul cu pulbere al Europei“, însă fitilurile duc mult mai departe, în spațiu, ceea ce nu exclude existența unor numeroase probleme litigioase în zonă.

În anul 1914, principala problemă litigioasă a Balcanilor era cea macedoneană. Macedonia, împărțită în urma războaielor balcanice (1912-1913) între Grecia, Serbia și Bulgaria, avea o mare importanță strategică, o populație foarte amestecată, cu o majoritate relativă de slavofoni, a căror identitate etnică și națională rămâne și astăzi un subiect de dispută între Sofia și Skopje. La vest de Macedonia se afla Albania, a cărei statalitate era încă fragilă și incertă. Alte potențiale focare de conflict erau Dobrogea, Banatul și Tracia apuseană.

La scurt timp după izbucnirea ostilităților, prin atacul Austro-Ungariei asupra Serbiei, în mediile Triplei Înțelegeri s-a vehiculat varianta (scopul) creării unui Bloc Balcanic, alcătuit din România, Bulgaria și, Grecia, care să conlucreze cu Serbia și cu Antanta împotriva Puterilor Centrale și eventual, a Imperiului Otoman. Muntenegrul se alăturase statului sârb, încă de la începutul lunii august a anului 1914, ceea ce nu a scutit micul stat cu capitala la Cetinje de dispariția de pe harta Europei, după 1918¹. Scopul Puterilor Antantei (de a reuni în aceeași constelație România, Bulgaria, Grecia și Serbia) era deosebit de ambițios, din cauza aspirațiilor diferite și divergente ale tinerelor state naționale menționate. Influența Antantei la București, Sofia și Atena se situa, de asemenea, la cote diferite.

În mediile românești, opțiunea antantofilă era net majoritară, iar moartea regelui Carol I a slăbit și mai mult marja de manevră a Puterilor Centrale. Pe de altă parte însă, temerile de Rusia erau potențate de retorica panslavistă, revitalizată la Petrograd, imediat după izbucnirea războiului, ca și de aspirațiile rusești spre Strâmtori².

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

¹ *Enciclopedia Statelor Lumii*, ediția a XI-a, București, Editura Meronia, 2008, p. 454-455.

² Hadrian C. Gorun, *Relații politico-diplomatice și militare ale României cu Franța în Primul Război Mondial*, Cluj Napoca, editura Argonaut, 2009, p. 41-42.

În privința României, trebuie remarcate două aspecte, ținând eminamente de personalitatea lui Ionel Brătianu. Pe de o parte, avem în vedere tenacitatea sa în tratativele cu Tripla Înțelegere, în scopul de a-i fi recunoscute în totalitate o serie de exigențe, pe care fiul său natural, marele istoric Gheorghe Brătianu le clasifica în două: de principiu și de oportunitate³. Pe de altă parte, trebuie consemnată și relația de încredere existentă în anii 1914-1916, între Brătianu și marele său adversar politic intern, Alexandru Marghiloman. Confruntând notele acestuia din urmă cu documente editate, din alte surse, avem imaginea unui Ionel Brătianu care nu ezită să îl informeze pe Marghiloman despre tratativele cu Antanta, având o încredere, de altfel pe deplin justificată, în patriotismul interlocutorului său filogerman.

Pe plan regional, principalele neliniști ale României, excluzând Marile Puteri vecine, erau legate de Bulgaria. În mod tradițional, țara vecină la sud era foarte divizată între rusofili și rusofobi, de la redobândirea *de facto* a statalității, în anul 1878. Ambivalența bulgară făcea destul de probabil un atac de la sud de Dunăre, în cazul intrării României în război, indiferent de partea cui ar fi fost această intervenție. Totuși, orientarea regelui Ferdinand al Bulgariei și a primului-ministru, Vasil Radoslavov, către Puterile Centrale era destul de cunoscută. Acordul româno-rus din 18 septembrie/1 octombrie 1914 garanta integritatea teritorială a României⁴.

Cele mai mari clivaje interne le prezenta Grecia, unde șeful guvernului, Eleutherios Venizelos* (1864-1936), un personaj politic („marele cretan“), asemănător în unele privințe cu Ionel Brătianu, înclina evident spre Tripla Înțelegere, în timp ce regele Constantin, mai mulți ofițeri (Ioannis Metaxas etc.), precum și ministrul de externe, Gh. Streit, susțineau o atitudine mai binevoitoare față de Germania⁵.

Eforturile Antantei în vederea ralierii celor trei state balcanice neutre s-au amplificat după intrarea Turciei în război, de partea Puterilor Centrale, la 1 noiembrie 1914, prilej cu care, în mediile politico-diplomatice europene s-a lansat și un joc de cuvinte *Deutschland übbet Allah*⁶. „Noul“ inamic nu mai avea de mult timp forța de odinioară și putea reprezenta o pradă tentantă pentru Bulgaria și Grecia. Pe de altă parte, aluziile la ocuparea de către Rusia a Strâmtoarelor, strecurate în proclamația de război a țarului Nicolae al II-lea trezise neliniște la București⁷. Iarna 1914-1915, se caracterizează printr-o evoluție a ostilităților în general favorabilă Antantei, inclusiv în Balcani, unde ofensiva antisârbă din luna noiembrie este urmată în decembrie de o viguroasă contraofensivă a sârbilor, în urma căruia Belgradul este eliberat, iar generalul Potiorek suferă o puternică depresie nervoasă⁸.

Eforturile de edificare a unui bloc balcanic aveau ca sarcină principală atragerea Bulgariei în cadrul Antantei. Dintre cele trei Mari Puteri adversare ale

³ Gheorghe I. Brătianu, *Originile și formarea unității românești*, ediție de Aurel Pentelescu și Petre Otu, București, Editura A.I.S.M., 1999, p. 120-121.

⁴ *Istoria politicii externe românești în documente*, coord. I. Calafeteanu, București, editura Enciclopedică, 2003, p. 212.

* Fără legătură de rudenie cu Evangelos Venizelos, membru marcant al PASOK, în prezent.

⁵ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*, ediția a II-a, București, Editura Omonia, 2010, p. 49.

⁶ Misha Glenny, *The Balkans Nationalism, War and the Great Powers 1804-1999*, Penguin Group, 1999, p. 317.

⁷ H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 41-42.

⁸ Mircea N. Popa, *Primul Război Mondial (1914-1918)*, București, editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 194-195.

Germaniei, cea mai dornică de concursul Bulgariei era Rusia panslavistă. Bulgaria era singurul stat slav independent care nu se alăturase Serbiei. Astfel, la scurt timp după declanșarea războiului, la Petrograd a fost pusă în circulație o broșură intitulată *Condițiile unei păci glorioase*. Printre aceste condiții, pentru a prelua terminologia publicației în cauză, menționăm la punctul 10, câștigarea Transilvaniei de către România, dar numai cu condiția de a ceda Bulgariei Dobrogea de Sud, obținută în 1913, inclusiv Silistra și Turtucaia, așa cum se precizează la punctul 4⁹. În momentul intrării Turciei în război, în capitala imperială rusă era preconizată o acțiune militară simultană româno-bulgară în Transilvania, respectiv în Tracia orientală. Merită amintită în acest sens cu, titlul de reparație morală, discursul ținut în Dumă de către deputatul naționalist rus Krupenski. Acest membru al Dumei propunea chiar retrocedarea Basarabiei (probabil, numai a părții de sud a teritoriului dintre Prut și Nistru, Basarabia în sensul originar al termenului) către România, cu condiția renunțării de către țara noastră la Cadrilater și a realizării unei joncțiuni teritoriale ruso-bulgare în zona Strămtorilor¹⁰.

Dacă Bulgaria era țara cheie a Blocului Balcanic preconizat, pentru guvernul de la Sofia, problema cheie era cea a Macedoniei, în speță a Macedoniei Varderiene, stăpânită de Serbia, unde existau mai mulți slavofoni decât în Macedonia egeeană obținută în 1913 de Grecia.

La 9/22 noiembrie 1914, Brătianu era în măsură să îl informeze pe Alexandru Marghiloman despre eforturile Triplei Înțelegeri în vederea perfectării unui acord de compromis bulgaro-sârb. Potrivit președintelui Consiliului de Miniștri al României și diriguitorului *de facto* politicii externe, răspunderea pentru eșecul tratativelor revenea Serbiei, foarte reticentă la ideea unor concesii în Macedonia, și Greciei, țară încă și mai intransigentă, care pretindea și Serbiei să nu cedeze¹¹. Într-adevăr, obiecțiile Atenei față de eventuala intenție a Belgradului de a ceda zona Monastir, sunt confirmate și din alte surse¹².

Demersurile Antantei la Sofia au continuat, la data de 13/26 noiembrie fiind consemnat un moment de vârf, anume transmiterea unei note colective către guvernul Radoslavov, document având următorul conținut: „Dacă Bulgaria se angajează să păstreze o strictă neutralitate față de România, Serbia și Grecia, statele Antantei garantează că la sfârșitul războiului, când toate chestiunile vor fi definitiv reglementate, maniera sa de a acționa, nu va fi uitată și mari compensații teritoriale îi vor fi rezervate”¹³. O altă notă, emisă cu două zile mai devreme, menționa explicit linia Enos-Midia în Tracia orientală, respectiv unele concesii în Macedonia¹⁴.

Manifestându-și în mod destul de transparent neîncrederea în ofertele Antantei, Vasil Radoslavov declara în fața *Săbranjei*, la 16 decembrie 1914, că pentru

⁹ Un exemplar al broșurii - anexată la C.S.P.A. M. I., fond Biroul atașatilor Militari, 1896-1921 (în continuare B.A.M.), dosar 40.

¹⁰ H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 47.

¹¹ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, sub îngrijirea lui Stelian Neagoe, vol. I, București, Editura Scripta, 1993, p. 232.

¹² H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 54.

¹³ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 132.

¹⁴ Vasil Radoslavov, *Bălgarija i svetovnata briza*, vtoro fototipno izdanie, predgovor ot Milen Kumanov, Sofia, Izdatelstvo na B.A.N., 1999, p. 100-102.

neutralitate nu se vor putea obține decât concesii minimale, nimeni nespunând deschis: nimic pentru inacțiune“, din precauție. În același discurs, Macedonia a fost amintită în două rânduri, zonele Kavala, Dramos, Serres - o dată, iar Dobrogea niciodată¹⁵.

Întrucât principalele aspirații teritoriale bulgare mergeau împotriva aceluși stat (Serbia) a cărui distrugere era dorită cel mai mult la Viena, Puterile Centrale aveau o marjă de manevră mult mai mare în relația cu Sofia. Mai rămânea să fie găsit un moment oportun pentru angajarea directă în conflație.

Tot un moment oportun aștepta și Ionel Brătianu, însă pentru angajarea de partea Antantei. O condiție esențială a acestui pas decisiv era, pentru Brătianu, dobândirea a maximum de asigurări în privința Bulgariei, adică, fie implicarea acesteia în război, de partea Antantei, fie, în caz contrar, angajamente ferme din partea Triplei Înțelegeri contra Bulgariei. Într-adevăr, un angajament bilateral româno-bulgar avea puține șanse de a rezista în condițiile unui război general, unde apartenența la o coaliție dictează multe gesturi politico-militare greu de imaginat. Era nevoie de un acord mai larg și complex, sub auspiciile Antantei. Or, așa cum am văzut, în noiembrie 1914, Marea Britanie, Franța și Rusia căzuseră de acord că maximum posibil era neutralitatea binevoitoare a statului bulgar¹⁶.

În fața sugestiilor reprezentanților Antantei, în sensul unor concesii teritoriale în Dobrogea de Sud, șeful guvernului român pune problema unui acord prealabil între Bulgaria, Serbia și Grecia în chestiunea macedoneană, veritabilă piatră unghiulară a relațiilor politico-diplomatice interbalcanice. La 27 octombrie / 9 noiembrie 1914, Brătianu i se adresează astfel diplomatului rus De Giers: „Reglează dumneata afacerile între sârbi și bulgari, apoi voi rezolva și eu problemele cu Bulgaria!“¹⁷.

În alte discuții cu reprezentanții Rusiei și Franței, Poklevski și Camille Blondel, Brătianu nu mai ezită să facă afirmații de genul: „Se poate trăi fără Transilvania. Nu însă și fără Dobrogea!“¹⁸, fraze care, fără îndoială, nu reprezentau punctul său real de vedere, dar prin care își manifesta lipsa de disponibilitate pentru concesii teritoriale în Dobrogea de Sud. Intransigența lui Brătianu era greu digerabilă de către reprezentanții Puterilor Antantei, mai ales că liderul român a refuzat, în cursul lunii noiembrie, asocierea la un nou demers colectiv către Sofia, având menirea de a obține garanții de neutralitate din partea Bulgariei, pentru Grecia, în cazul unei intervenții elene în sprijinul Serbiei. Refuzul lui Brătianu era motivat de dorința de a nu provoca Bulgaria¹⁹, ceea ce ar fi pus România în situația unei intrări precipitate în conflația mondială și a unei confruntări armate pe două fronturi: pe Carpați și în Sud.

În urmă cu mai multe zile, mai precis la 14/27 noiembrie 1914, la locuința lui Ionel Brătianu avusese loc o reuniune la care participaseră, generalii Vasile Zottu șeful Marelui Stat Major, Ioan Culcer, Constantin Cristescu, Alexandru-Iarca, viceamiralul Sebastian Eustațiu și comandorul Constantin Bălescu.

¹⁵ Veličko Gheorghiev, Stajko Trifonov, *Istoriia na Bălgarite 1878-1944 v dokumenti*, T II 1912-1918, Sofia, Prosveta, 1997, p. 256.

¹⁶ H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 53.

¹⁷ Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, p. 222.

¹⁸ *Ibidem*, p. 215; H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 52.

¹⁹ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 142; Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, p. 240-241.

La întrebarea gazdei, dacă România putea face față unui război pe două fronturi, răspunsul negativ este unanim. Totuși, președintele Consiliului de Miniștri ordonă ca și această ipostază să fie studiată la Marele Stat Major²⁰.

Tonul lui Brătianu se moderează în cursul lunii decembrie 1914, când, în cadrul unei discuții cu Camille Blondel, se declară de acord cu unele concesi teritoriale în Dobrogea de Sud, în schimbul cooperării Bulgariei, nu neapărat al intrării în război. Totuși, precondiția unui acord sârbo-greco-bulgar este menținută²¹. Întrucât un asemenea acord întârzie să se perfecteze, la 26 ianuarie, Brătianu își sfătuiește virtualii parteneri din Antantă să nu aibă nicio ezitare în a exercita presiuni asupra Serbiei, pentru concesi în Macedonia²². Era un punct de vedere rezonabil, din perspectiva dreptului etnic; macedonenii slavi nu erau sârbi.

În raporturile diplomatice directe româno-bulgare, un rol important au avut ministrul bulgar la București, Simeon Radev (1873-1967), respectiv omologul său român de la Sofia, Gheorghe Derussi. În relația cu Bulgaria, Ionel Brătianu dorea să evite un conflict cu vecinul de la sud, atât imediat, cât și în perspectivă. Șeful guvernului român nu dorea să se alăture automat Serbiei, în caz de atac bulgar asupra acesteia, însă își dădea seama că, într-o asemenea eventualitate, în perspectivă, un catastrofal război pe două fronturi devenea greu evitabil.

La 29 octombrie / 11 noiembrie 1914, S. Radev cere instrucțiuni directe de la Vasil Radoslavov, în caz că Brătianu avea să-l întrebe direct ce ar face Bulgaria dacă România ar ataca Austro-Ungaria²³. În telegrama de răspuns, trimisă a doua zi, șeful guvernului sofiot îl instruește pe Radev să nu dea nicio declarație clară și categorică în acest sens și să afirme că nu a fost luată nicio decizie²⁴.

Pentru România existau destule indicii asupra orientării viitoare a Bulgariei. Printre acestea se număra și faptul că, după intrarea Turciei în război, statul bulgar permitea tranzitarea propriului teritoriu de către etnicii turci din Cadrilater, dornici de înrolare în armata Imperiului Otoman²⁵.

După o perioadă în care lăsase să se înțeleagă că România este dezinteresată de salvagardarea dispozițiilor Tratatului de la București, din 1913, în privința Serbiei, tot în luna noiembrie, probabil din cauza semnalelor primite în legătură cu atitudinea Bulgariei, Brătianu îi declară tranșant lui Radev că România va ataca Bulgaria în caz de agresiune bulgară asupra Serbiei (ceea ce nu avea să se întâmple în 1915). Înștiințat la 7/20 noiembrie de această poziție a lui Brătianu, Vasil Radoslavov își reafirmă în fața ministrului englez la Sofia bunele intenții referitoare la România²⁶.

Demersurile mai mult sau mai puțin speculative în sensul unei înțelegeri româno-bulgare nu puteau ocoli problema graniței terestre în Dobrogea. Ministrul

²⁰ Petre Otu, *Bulgaria în planurile de campanie ale Armatei Române în anii 1912-1916*, în „Români și bulgari. Provocările unei vecinătăți”, coord.: Fl. Anghel, Mariana Cojoc, Magdalena Tiță, București, 2007, p. 164-165.

²¹ H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 55.

²² *Ibidem*, p. 59.

²³ *Izvorî za istorijata na Dobrudža*, T I, 1878-1919, Sofia, Izdatelstvo na B.A.N., 1992, vtora čast 1913-1919, doc. 27, p. 270.

²⁴ *Ibidem*, doc. 28, p. 270.

²⁵ C.S.P.A. M. I., fond cit, dosar nr. crt. 39, f. 49.

²⁶ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 133.

bulgar la București, Radev, originar din Ressen dovedea o anumită flexibilitate în această privință, limitând revendicările Sofiei la acele zone din Cadrilater unde bulgarii erau în netă majoritate, iar elementul românesc cvasiinexistent (probabil zona Caliacra, n.n.). Un punct de vedere similar, destul de pertinent în principiu, era susținut și propagat de Gh. Derussi la Sofia²⁷. Un asemenea scenariu depășea însă net disponibilitatea spre concesi și compromis a celor doi șefi de guvern.

În acest sens, vom cita într-un raport de sinteză, elaborat în aprilie 1915, dar referitor la întreaga perioadă a toamnei lui 1914 - primăverii lui 1915, Simeon Radev trecea în revistă opiniile mai multor oameni politici români antantofili, în privința graniței sud-dobrogene. Astfel, Take Ionescu aprecia că România ar fi trebuit să renunțe la cea mai mare parte a Cadrilaterului, E. Costinescu era și mai concesiv, fiind de acord cu abandonarea întregului teritoriu dobândit în 1913, în timp ce N. Filipescu își limita concesiile la zonele Dobrici (Bazargic) și Balcic. În contrast cu acești politicieni, Brătianu abordase o singură dată în fața lui Radev subiectul „Dobrogea de Sud“, a cărei importanță strategică o exagerase mult, comparând-o cu întreaga Transilvanie. Totuși, scria Radev, unii politicieni din opoziție precum și Costinescu, îi dăduseră de înțeles că intransigența lui Brătianu era rezultatul unor calcule de oportunitate, șeful guvernului român fiind dispus să cedeze zonele Dobrici-Balcic. În rezoluția pusă pe document, Radoslavov se mulțumea să constate că și Gh. Derussi începuse să își tempereze elanurile conciliatoriste, limitându-se să declare că existau posibilități de compromis²⁸.

În realitate, pentru cercurile guvernamentale bulgare, principala revendicare rămânea Macedonia, iar Dobrogea de Sud era doar o exigență minimală în raport cu România, diplomații și politicienii bulgari folosind destul de ambiguu termenul de „Dobrogea“. Pe măsură ce situația Puterilor Centrale s-a ameliorat, mai ales pe Frontul de Est, interesul lui Radoslavov pentru o înțelegere cu România a scăzut²⁹.

Relațiile României cu Serbia s-au caracterizat, în perioada analizată, mai degrabă prin concurență decât prin amicitie și colaborare.

Guvernul Pašić, refugiat la Niš, era prea puțin dispus la concesi teritoriale în favoarea Bulgariei, în Macedonia, deși populația de aici nu era în nici un caz sârbească, așa cum pretindea propaganda belgrădeană. Maximum de concesi admisibile, din punct de vedere sârbesc însemna cedarea districtelor Štip și Koč³⁰, în noiembrie 1914. Insistența lui Brătianu pentru reîmpărțirea Macedoniei, având ca bază de discuție Tratatul din 1912 era iritantă pentru diplomația sârbă. Ministrul sârb la București, Marinković, observa cu maliție, în aprilie 1915, că tratatul din 1912, invocat de Brătianu, conținea și prevederi ofensive contra României³¹.

Scopurile expansioniste și hegemonice pe care Serbia le nutrea în Banat, respectiv în Albania, veneau direct și indirect în contradicție cu poziția guvernului român față de viitorul acestor entități. În plus, tendința guvernului român de a-și coordona poziția cu Italia trezea și ea suspiciuni printre sârbi.

²⁷ H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 50.

²⁸ *Izvori za istorijata...*, T I, vtora čast, doc. 30, p. 271-272.

²⁹ Alberto Basciani, *Un conflitto balcanico - La contesa fra Bulgaria e Romania in Dobrugia del Sud (1918-1940)*, Cosenza, Periferia, 2001, p. 26.

³⁰ Constantin Iordan, *Venizelos și românii...*, p. 132.

³¹ Apud Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, p. 278.

Mult mai bune au fost, în 1914-1915, relațiile româno-elene, de fapt relația Venizelos-Brătianu, deși raporturile bilaterale trecuseră prin numeroase momente de criză la cumpăna secolelor XIX-XX, iar „marele cretan” era bun prieten cu Take Ionescu.

România și Grecia aveau poziții asemănătoare în raporturile cu Bulgaria și Rusia. Existau și diferențe de nuanță, legate mai ales de atitudinea față de Serbia (Venizelos fiind ferm hotărât să intervină în caz de atac bulgar) și cu atât față de Italia.

De altfel, Venizelos dorise încă de la începutul războiului să se alăture ferm Antantei, dar sir Edward Grey, temându-se de reacția Imperiului Otoman și a Bulgariei, a declinat oferta³².

Trebuie remarcat faptul că, în a doua jumătate a lunii august 1914, la București, doi oameni politici de prim rang, Alexandros Zaimis și Taloot-bey, au purtat convorbiri, într-o încercare eșuată mediată de România, de a aplana divergențele greco-turce³³.

În ianuarie 1915, Venizelos a acceptat planul lui sir Edward Grey de a contribui la edificarea Blocului Balcanic, prin cedarea zonelor Kavalla, Dramos și Serres, în schimbul unor „concesii teritoriale importante pe coasta Asiei Mici” (formulă vagă, pentru a nu irita Italia) și a Epirului de Nord³⁴.

Cele două mici state sud-est europene au reușit atât să reziste presiunilor Antantei, cât și să mențină o atitudine echilibrată față de Bulgaria. Astfel, în noiembrie 1914, Brătianu s-a opus ca România și Grecia să intervină foarte energic la Sofia în favoarea Serbiei, pentru a nu încuraja intransigența guvernului Pașic³⁵. La finele lui 1914, Brătianu căuta să îl convingă pe Venizelos că o schimbare de granițe în favoarea Bulgariei, nu viola spiritul Tratatului de la București, dacă și celelalte state balcanice își măreau teritoriul, probabil pe seama Austro-Ungariei și a Imperiului Otoman³⁶. Oricum, sugestiile lui Brătianu pentru un compromis erau mult mai moderate, referitor la Grecia, comparativ cu Serbia.

În pofida unor deosebiri inerente de vederi, între România și Grecia a existat în această vreme o conivență care a imprimat la Sofia o conduită mai prudentă. De exemplu, la data de 10 decembrie 1914 (stil nou), chestionat de von Jagow asupra atitudinii Bulgariei, ministrul bulgar la Berlin, Petăr Markov, declară că toate simpatiile bulgare merg spre Puterile Centrale, însă cere garanții contra unui contra-atac româno-elen, ca o precondiție a angajării în război. Demnitarul german declină răspunsul, Bulgaria rămâne neutră, iar armatele sârbești își continuă contraofensiva victorios³⁷.

În luna martie 1915, războiul a luat o altă turnură. Acțiunea aliată de la Dardanele a eșuat, iar Venizelos, care intenționase, iarăși, să se angajeze militar prompt, a demisionat³⁸.

Un atac al bandelor teroriste bulgare pe teritoriul Macedoniei Vardar, urmat de sângeroase represalii sârbești, a dus la întreruperea discuțiilor sistematice între Bulgaria

³² Richard Clogg, *Scurtă istorie a Greciei*, traducere de Lia Brad Chisacof, Iași, Editura Polirom, 2006, p. 98.

³³ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 131.

³⁴ Richard Clogg, *op. cit.*, p. 99.

³⁵ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 142.

³⁶ H. C. Gorun, *op. cit.*, p. 54.

³⁷ Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 138-139.

³⁸ *Ibidem*, p. 50-51.

și Antanta³⁹. Atunci când contactele au fost reluate, circumstanțele erau și mai puțin favorabile unui acord. Armata rusă suferea înfrângeri grave⁴⁰, iar intrarea Italiei în război, cu toate concesiile aferente, mărise și mai mult nemulțumirea și intransigența Serbiei⁴¹.

Finalmente, spre toamnă, Bulgaria s-a alăturat Puterilor Centrale, România nu a găsit de cuviință să intervină, iar o nouă încercare a lui Venizelos revenit la conducerea guvernului grec în iunie, pentru câteva luni, de a implica activ Grecia în război a fost iarăși blocată de regele Constantin și gruparea acestuia⁴².

Proiectul Blocului Balcanic se dovedise o himeră. Cauza specifică a eșecului său, dincolo de cauzele generale ținând de natura relațiilor interbalcanice, rezidă în nerezolvarea problemei macedonene, în avantajul Bulgariei. Practic, Puterile Centrale au putut oferi întotdeauna mai mult în această problemă decât Antanta, întrucât ele urmăreau distrugerea Serbiei. Atitudinea lui Brătianu în această problemă a fost una realistă. Anumite variații (schimbări) și discrepanțe între diverse luări de poziție ale sale, pot fi ușor identificate, însă ele sunt mai mult decât explicabile și justificabile într-un context internațional atât de dramatic, în care transparența și consecvența, absolutizate, erau nu atuuri, ci slăbiciuni fatale.

ION I. C. (IONEL) BRĂTIANU AND ENTENTE'S INTENTIONS TO ESTABLISH A BALKAN BLOCK (NOVEMBER 1914-MARCH 1915)

Abstract

This article is focused on Ion I. C. Brătianu's cleverness and intransigence as a diplomat in the moment he wanted to obtain the best possible terms for Romania, in every circumstances. For instance, during the period November 1914-March 1915, this Romanian statesman was very skeptical on the idea of giving up some territory in Southern Dobrodja as a price for Bulgarian friendship, by constantly requesting to the Entente's Great Powers that an agreement on Macedonian Question, between Bulgaria, Serbia and Greece should be reached, as a basic condition for any concession from Romania towards Bulgaria. On the other hand, the solidarity between Romania and Greece, in the late 1914, discouraged Bulgaria to join Central Powers and facilitated Serbian's offensive, despite some miss agreements between Romanian and Serbian diplomacy.

³⁹ Constantin Iordan, *Naționalism, comunism, terorism în Balcani: Organizația Revoluționară Internă Macedoneană și sfârșitul lui Toder Aleksandrov*, în Idem, „Minorități etnice în SE European după Primul Război Mondial: dimensiunile unei probleme europene”, p. 88-89.

⁴⁰ Mircea N. Popa, *op. cit.*, p. 208-211.

⁴¹ Gheorghe Zbucnea, *Istoria Iugoslaviei*, București, Editura Corint, 2001, p. 33.

⁴² Constantin Iordan, *Venizelos și românii*,... p. 54-55.